

Keywords: food security, local communities, post-war reconstruction, economic mechanisms, agricultural production, cooperation, digitalization.

УДК 338.48:631.11:338.439

DOI 10.31521/978-617-7149-94-0-156

АГРОТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Олійник Т.Г., канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0002-5803-2596>

Анотація: У роботі досліджено роль агротуризму як інструменту зміцнення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських територій України в умовах післявоєнного відновлення. Проаналізовано економічні ефекти агротуристичної діяльності, її вплив на локальні продовольчі системи, зайнятість населення та розвиток малого підприємництва. Особливу увагу приділено проблемам розвитку агротуризму в південних регіонах України, що зазнали значних руйнувань унаслідок військової агресії, та визначено напрями його відновлення.

Ключові слова: агротуризм, продовольча безпека, сільські території, сталий розвиток, післявоєнне відновлення, локальні продовольчі системи, економічна стійкість громад.

Україна в умовах післявоєнного відновлення стикається з низкою соціально-економічних викликів, серед яких особливого значення набуває відродження сільських територій та зміцнення їх економічної стійкості. Руйнування інфраструктури, скорочення робочих місць і міграція населення послаблюють місцеві економіки та підвищують залежність громад від зовнішніх поставок продовольства. У таких умовах продовольча безпека стає складовою національної безпеки держави [1].

Особливої актуальності зазначені питання набувають для південних регіонів України, де сільські громади традиційно поєднують аграрне виробництво з рекреаційним потенціалом. На основі аналізу розвитку сільських територій Миколаївської області можна констатувати, що агротуризм розглядається місцевими громадами як один із реальних механізмів економічної стабілізації та збереження трудового потенціалу. Його розвиток сприяє диверсифікації доходів фермерських господарств, створенню робочих місць і популяризації локальної продукції, що підвищує економічну стійкість територіальних громад [2].

Завдяки прямому контакту між виробником і споживачем скорочуються логістичні ланцюги постачання та формується попит на місцеві продукти харчування, що позитивно впливає на розвиток локальних продовольчих систем [3]. На рівні територіальних громад спостерігається зростання зацікавленості у

формуванні коротких ланцюгів постачання продовольства, коли споживач отримує продукцію безпосередньо від виробника, що сприяє зміцненню продовольчої незалежності громад.

Агротуризм також сприяє сталому розвитку сільських територій, стимулюючи розвиток інфраструктури, малого бізнесу та суміжних видів діяльності. Він забезпечує мультиплікативний ефект для місцевої економіки, підвищує інвестиційну привабливість регіонів та сприяє збереженню культурної спадщини [4].

Південні області України мають значний потенціал для розвитку агротуризму завдяки поєднанню аграрної спеціалізації, сприятливих кліматичних умов та наявності рекреаційних ресурсів. Зокрема, Миколаївська область поєднує сільськогосподарські ландшафти з природними об'єктами, що створює передумови для розвитку зеленого та гастрономічного туризму. Водночас воєнні дії суттєво змінили умови функціонування агротуристичної діяльності, що потребує комплексних інституційних та економічних підходів до її відновлення.

Для систематизації ключових викликів розвитку агротуризму в південних регіонах України та визначення можливих шляхів їх подолання доцільно узагальнити основні проблеми, їх наслідки та напрями відновлення (табл. 1).

Таблиця 1

Основні проблеми розвитку агротуризму в південних регіонах України та напрями його відновлення

Основні проблеми	Наслідки	Напрями відновлення
Руйнування інфраструктури	Зниження туристичних потоків	Відбудова доріг, садиб, комунікацій
Замінування територій	Неможливість ведення господарства	Розмінування та рекультивация земель
Міграція населення	Дефіцит робочої сили	Програми повернення та зайнятості населення
Нестача фінансування	Припинення діяльності господарств	Гранти, пільгові кредити, держпідтримка
Порушення зрошувальних та водопостачальних систем	Зниження врожайності	Відновлення зрошувальних систем
Низька туристична привабливість	Скорочення попиту	Ребрендинг регіону, цифровий маркетинг
Психологічний фактор небезпеки	Обмеження внутрішнього туризму	Формування безпечних туристичних маршрутів

Джерело: складено автором на основі узагальнення літературних джерел [1–3].

Аналіз наведених у таблиці 1 даних свідчить, що більшість проблем розвитку агротуризму мають комплексний характер і взаємопов'язані між собою. Руйнування інфраструктури та замінування територій обмежують туристичну діяльність і ускладнюють ведення сільського господарства, що є

основою агротуризму. Міграція населення та нестача фінансових ресурсів знижують можливості відновлення господарств і розвитку туристичних послуг, що потребує комплексної державної та регіональної політики підтримки.

Водночас післявоєнний період відкриває нові можливості для структурної трансформації агротуризму на засадах сталого розвитку. Відновлення інфраструктури, державна підтримка фермерів, розвиток гастрономічного та зеленого туризму, цифрове просування туристичних продуктів і залучення міжнародної допомоги можуть стати ключовими чинниками відродження галузі. Формування коротких продовольчих ланцюгів, підтримка локальних виробників і створення безпечних туристичних маршрутів сприятимуть зміцненню продовольчої безпеки та економічної стійкості громад.

З огляду на проведений аналіз можна стверджувати, що агротуризм здатний стати одним із ключових інструментів відновлення південних регіонів України у післявоєнний період. Його розвиток сприятиме економічній стабілізації громад, формуванню продовольчої незалежності, збереженню людського потенціалу та відновленню соціальної інфраструктури. Поєднання підтримки локальних виробників, розвитку гастрономічного туризму та впровадження інноваційних підходів до просування туристичних продуктів може забезпечити довгострокову стійкість сільських територій та їх інтеграцію у національний та міжнародний економічний простір.

Список використаних джерел

1. FAO. The State of Food Security and Nutrition in the World. Rome, 2023.
2. Грекова Т. М., Василюва Є. М. Агротуризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України: зб. тез доп. I Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 листопада 2023 року, м. Харків). Харків : Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т», 2023. Ч. 1. С. 67-71.
3. Олійник, В., & Данілова, О. (2025). Організація туризму: сільський зелений туризм світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*, (72). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-30>
4. UNWTO. Tourism and Rural Development. Madrid, 2021.

Abstract: The paper examines the role of agritourism as a tool for strengthening food security and sustainable development of rural areas in Ukraine under post-war recovery conditions. The economic effects of agritourism, its impact on local food systems, employment, and small business development are analyzed. Particular attention is paid to the challenges of agritourism development in the southern regions of Ukraine that suffered significant destruction due to military aggression, as well as to the key directions for its recovery. The study demonstrates that agritourism can become an important driver of economic resilience, social stabilization, and food independence of territorial communities.

Keywords: agritourism, food security, rural development, sustainable development, post-war recovery, local food systems, economic resilience, southern regions of Ukraine